

ΗΜΕΡΙΔΑ ΕΠΚΟΔΙ - ΕΒΕΑ

**«ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ Ν.4387/2016 -δύο χρόνια μετά, 2016
- 2018 ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ»**

Αθήνα, 4.6.2018

**«Η αξιολόγηση της Ασφαλιστικής Μεταρρύθμισης
υπό το πρίσμα των πολιτικών της Ενεργού
Γήρανσης»**

Δρ. Γαβριήλ Αμίσης

Καθηγητής Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής

Το προφίλ του Εισηγητή

Ο **Δρ. Γαβριήλ Αμίσης** είναι Καθηγητής Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλειας στο Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του **Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής** και Αντιπρόεδρος της Ομάδας Εργασίας «Τα Εθνικά Συστήματα Στέγασης σε μετάβαση» του **HOUSING EUROPE - The European Federation of Public Cooperative and Social Housing**.

Από το 2017 είναι Επιστημονικός Διευθυντής της Σειράς «*Η Μεταρρύθμιση του Κοινωνικού Κράτους*» (Εκδόσεις Παπαζήσης).

Οι Άξονες της Εισήγησης

- ❑ Η οριοθέτηση της Ενεργού Γήρανσης
- ❑ Οι προκλήσεις διαχείρισης της Ενεργού Γήρανσης σε περιόδους μεταρρύθμισης των συστημάτων Κοινωνικής Ασφάλισης
- ❑ Το μοντέλο ανάπτυξης μίας Εθνικής Στρατηγικής Ενεργού Γήρανσης στην Ελλάδα

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΒΑΣΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ

**Πώς οριοθετείται η έννοια της
Ενεργού Γήρανσης;**

Η συζήτηση περί ενεργού γήρανσης στο επίπεδο των Διεθνών Οργανισμών

- Στο επίπεδο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.), η ενεργός γήρανση προσεγγίζεται ως μία συστημική διαδικασία βελτίωσης της ποιότητας ζωής των ηλικιωμένων.
- Στο επίπεδο της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας (Π.Ο.Υ.), η ενεργός γήρανση προσεγγίζεται ως μία συστηματική διεργασία για τη βελτιστοποίηση των δυνατοτήτων υγείας, της συμμετοχής και της ασφάλειας, ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των ανθρώπων κατά τη γήρανση.
- Στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το ζήτημα της ενεργού γήρανσης εντάσσεται στο πλαίσιο των επιχειρησιακών πρωτοβουλιών αντιμετώπισης των επιπτώσεων της γήρανσης του πληθυσμού στην αγορά εργασίας και στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης

Το υπόδειγμα της ΕΕ

- Προτεραιότητα των πολιτικών ενεργού γήρανσης είναι η παράταση του επαγγελματικού βίου και η αύξηση της απασχόλησης των ατόμων ηλικίας άνω των 55. Βασικοί άξονες ενεργού γήρανσης είναι οι πολιτικές που προάγουν την **αξιοπρεπή απασχόληση** των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας και οι πολιτικές που προωθούν την **καταπολέμηση της φτώχειας και του αποκλεισμού**.
- Οι παρεμβάσεις της ΕΕ στο εργασιακό πεδίο διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:
  - ❖ **Πολιτικές ενίσχυσης της προσφοράς εργασίας της ηλικιακής ομάδας άνω των 55 ετών**
  - ❖ **Πολιτικές ενίσχυσης της ζήτησης εργασίας των ατόμων αυτών**
  - ❖ **Πολιτικές καταπολέμησης των διακρίσεων λόγω ηλικίας.**

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΒΑΣΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ

**Ποιές είναι οι βασικές
προκλήσεις διαχείρισης της
Ενεργού Γήρανσης σε
περιόδους μεταρρύθμισης των
Συστημάτων Κοινωνικής
Ασφάλισης;**

ΕΝΑ ΚΡΙΣΙΜΟ ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ

Υπάρχουν αρχές, μεθοδολογίες και εργαλεία στο πεδίο της μεταρρύθμισης των εθνικών συστημάτων Κοινωνικής Ασφάλισης;

1. **International Social Security Association:** *Social Security Research and Policy Manual*, 2010
2. **European Social Protection Committee:** *Review of recent social policy reforms for a fair and competitive Europe*, 2014
3. **Netspar, Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement:** [*The Move Towards Riskier Pension Products in the World's Best Pension Systems*](#), 2018
4. **World Bank:** *Pension Reform Primer – Open Knowledge Repository*
5. **American Academy of Actuaries' Social Security Committee:** *Social Security Reform Options*, 2007
6. **Finnish Centre for Pensions:** *Activating pension reforms and benefit adjustments – European comparison*, 2016-2018

Η προσαρμογή των ηλικιωμένων στο καθεστώς συνταξιοδότησης

Η πλέον σημαντική πρόκληση των πολιτικών ενεργού γήρανος εντοπίζεται στην προσαρμογή των εργαζομένων στο καθεστώς συνταξιοδότησης, που επηρεάζεται ουσιαστικά από την υπαγωγή τους σε κάποια από τις τυπικές μορφές συνταξιοδότησης:

α) Η υποχρεωτική συνταξιοδότηση λόγω γήρατος (ο εργαζόμενος υποχρεούται να παύσει να εργάζεται και συνταξιοδοτείται εφόσον έχει συμπληρώσει κάποιο προκαθορισμένο όριο ηλικίας ή κάποια προκαθορισμένα έτη εργασίας)

β) Η υποχρεωτική συνταξιοδότηση λόγω αναπηρίας (ο εργαζόμενος υποχρεούται να παύσει να εργάζεται και συνταξιοδοτείται εφόσον έχει υποστεί συγκεκριμένο κίνδυνο που οδηγεί σε αντικειμενική αδυναμία απασχόλησης)

γ) Η ελαστική συνταξιοδότηση, που εξαρτάται από την επιθυμία του εργαζόμενου να συνταξιοδοτηθεί, υπό την προϋπόθεση να έχει συμπληρώσει ένα ελάχιστο χρόνο εργασίας (όπως ορίζεται από τις σχετικές διατάξεις του φορέα κοινωνικής ασφάλισης του εργαζομένου) και κάποιο όριο ηλικίας.

Η επίδραση της συνταξιοδότησης στο οικονομικό καθεστώς

Η οικονομική κατάσταση αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα που επηρεάζει την προσαρμογή του συνταξιούχου σε ένα νέο τρόπο ζωής, ιδίως όταν η σύνταξη αποτελεί τη βασική πηγή εισοδήματος σε ατομικό ή/και οικογενειακό επίπεδο. Ανεξάρτητα από την κοινωνική θέση και από την εργασία που εκτελούσε το άτομο πριν συνταξιοδοτηθεί, η υπαγωγή σε καθεστώς συνταξιοδότησης κατά κανόνα συνεπάγεται μία αξιοσημείωτη μείωση του εισοδήματος του. Το άτομο καλείται να προσαρμοσθεί στα νέα οικονομικά δεδομένα και η κοινή γνώμη προσδοκά να τα καταφέρει με τις δυνάμεις του, μένοντας έτσι ανεξάρτητος.

Η συγκριτική επισκόπηση

Η ελάττωση του εισοδήματος από εργασία λόγω συνταξιοδότησης πλησιάζει στις περισσότερες βιομηχανικές χώρες από τις αρχές της δεκαετίας του 2010 το 50% των μέσων μισθολογικών αποδοχών τους. Η εξέλιξη αυτή έχει ως συνέπεια πολλοί ηλικιωμένοι άνθρωποι να αναγκάζονται να επιβιώνουν χωρίς πολλά από τα αγαθά και τις υπηρεσίες που ο υπόλοιπος πληθυσμός θεωρεί σημαντικά, ιδίως στις περιπτώσεις εκείνες που δεν θεμελιώνουν δικαιώματα σε επαρκείς συντάξεις του πρώτου ασφαλιστικού πυλώνα.

ΤΟ ΤΡΙΤΟ ΒΑΣΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ

**Μπορεί να αναπτυχθεί μία βιώσιμη
Εθνική Στρατηγική Ενεργού
Γήρανσης στην Ελλάδα, με βάση τις
προκλήσεις εφαρμογής του Ενιαίου
Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλειας
του Νόμου 4387/2016;**

Η προσέγγιση της Ελληνικής Πολιτείας

Σε αντίθεση με άλλα Κράτη της Ευρωπαϊκής Περιφέρειας, η Ελλάδα δεν έχει υιοθετήσει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο προώθησης της ενεργού γήρανσης (με την μορφή π.χ. μίας οριζόντιας Εθνικής Στρατηγικής). Όμως, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 αναπτύσσονται - με αποσπασματικό κατά βάση τρόπο - θεσμοί και πολιτικές που επηρεάζουν τις διαδικασίες ενεργού γήρανσης σε τέσσερα πεδία / επίπεδα αναφοράς:

- Απασχόληση
- Κοινωνική Ασφάλιση
- Κοινωνική Πρόνοια
- Υγεία.

Διεθνείς Στρατηγικές Ενεργούς Γήρανσης

1. **The UK** National Strategy “*Opportunity age: Meeting the challenges of ageing in the 21st century*” (2005)
2. **The Estonian** Active Ageing Development Plan 2013 - 2020 (2012)
3. **The Maltese** National Strategic Policy for Active Ageing (2013)
4. **The Romanian** National Strategy for Promoting Active Ageing and the Protection of the Elderly 2015 - 2020 (2015)
5. **The Spanish** Action Framework for Elderly Persons (2015)
6. **The Irish** Active Ageing Strategy 2016 - 2021 (2015)

Η προσέγγιση των κοινωνικών εταίρων

(α) Η βασική πρωτοβουλία των κοινωνικών εταίρων στο πεδίο της ενεργού γήρανσης εντοπίζεται στην υιοθέτηση σχετικών **επικουρικών ρητρών** στα κείμενα των **Εθνικών Γενικών Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας**:

- Το άρθρο 12 της **ΕΓΣΣΕ 2000** προβλέπει μέτρα κάλυψης από το ΛΑΕΚ των ασφαλιστικών εισφορών των ηλικιωμένων εργαζόμενων και μακροχρόνια ανέργων.
- Το άρθρο 11 της **ΕΓΣΣΕ 2002-2003** προβλέπει μέτρα προστασίας της απασχόλησης των ηλικιωμένων εργαζόμενων και ανέργων.
- Το άρθρο 11 της **ΕΓΣΣΕ 2008** προβλέπει μέτρα προστασίας της απασχόλησης των ηλικιωμένων εργαζόμενων και ανέργων.

(β) Αντίθετα, δεν εντοπίζονται τάσεις συναίνεσης για άλλες διαστάσεις της ενεργού γήρανσης, όπως η διευθέτηση του χρόνου εργασίας, οι προϋποθέσεις συνταξιοδότησης και η κοινωνική προστασία των φτωχών ηλικιωμένων

Η συγκριτική προσέγγιση - 1

(α) Η Ελλάδα βρισκόταν το 2014 στην τελευταία θέση μεταξύ των 28 Κρατών Μελών της ΕΕ (25^η θέση το 2012) με βάση τον **Εθνικό Δείκτη Ενεργού Γήρανσης** (national active ageing index, [www. AAI.unecce.org](http://www.AAI.unecce.org)), που εξετάζει τις ακόλουθες παραμέτρους:

- Απασχόληση (άτομα 55-74 ετών)
- Κοινωνική συμμετοχή
- Αυτόνομη διαβίωση
- Ικανότητα ενεργού γήρανσης.

(β) Στις πρώτες θέσεις βρίσκονται: Σουηδία, Δανία, Ολλανδία και Φινλανδία

(γ) Στις τελευταίες θέσεις βρίσκονται: Ρουμανία, Ουγγαρία, Σλοβακία και Πολωνία.

Η συγκριτική προσέγγιση - 2

A. Το προφίλ της Ελλάδας

Η Ελλάδα συγκεντρώνει συνολική βαθμολογία 27,6%, ενώ η πρώτη Σουηδία έχει συνολική βαθμολογία 44,9% (με μέσο όρο στην ΕΕ το 33,9%)

B. Η κατάταξη της Ελλάδας στις κατηγορίες του Εθνικού Δείκτη Ενεργού Γήρανσης

- Απασχόληση ατόμων 55-74 ετών: 25^η θέση
- Κοινωνική συμμετοχή: 23^η θέση
- Αυτόνομη διαβίωση: 25^η θέση
- Ικανότητα ενεργού γήρανσης: 26^η θέση

Οι κατηγορίες του Εθνικού Δείκτη Ενεργού Γήρανης

INDICATORS	DOMAINS	OVERALL INDEX	 <h2>Active Ageing Index</h2> <p>The Active Ageing Index (AAI) is a tool to measure the untapped potential of older people for active and healthy ageing across countries. It measures the level to which older people live independent lives, participate in paid employment and social activities as well as their capacity to actively age.</p>			
			 <h3>Employment</h3>	 <h3>Participation in Society</h3>	 <h3>Independent, Healthy and Secure Living</h3>	 <h3>Capacity and Enabling Environment for Active Ageing</h3>
			Employment Rate 55-59	Voluntary activities	Physical exercise	Remaining life expectancy at age 55
			Employment Rate 60-64	Care to children and grand children	Access to health services	Share of healthy life expectancy at age 55
			Employment Rate 65-69	Care to older adults	Independent living	Mental well-being
			Employment Rate 70-74	Political participation	Financial security (three indicators)	Use of ICT
					Physical safety	Social connectedness
					Lifelong learning	Educational attainment
			Actual experiences of active ageing			Capacity to actively age

Η απάντηση στο Ερώτημα 3

Ο Νόμος 4387/2016 δεν κατοχυρώνει τις προϋποθέσεις ανάπτυξης μίας βιώσιμης Εθνικής Στρατηγικής Ενεργού Γήρανσης, παρά το γεγονός ότι εισάγει για πρώτη φορά το Ενιαίο Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλειας

Ο Νόμος 4387/2016 περιέχει διατάξεις που αναμένεται να επηρεάσουν είτε θετικά (π.χ. Εθνική Σύνταξη), είτε αρνητικά (π.χ. εισφορές και παροχές της Ανταποδοτικής Σύνταξης) την ανάπτυξη ενός υποδείγματος Ενεργού Γήρανσης στην Ελλάδα

Κρίσιμα ζητήματα για την εκπόνηση της Στρατηγικής

- Ο φορέας εκπόνησης της Στρατηγικής – η αξιοποίηση της Ελληνικής ακαδημαϊκής και ερευνητικής κοινότητας
- Η επιλογή των αξόνων παρέμβασης (π.χ. η επάρκεια των συντάξεων, η κάλυψη των ανασφάλιστων ηλικιωμένων κλπ.)
- Η αντικειμενική καταγραφή των ομάδων στόχου
- Η αξιοποίηση υπερεθνικών καλών πρακτικών
- Η «έξυπνη» ανάγνωση της δημοσιονομικής συγκυρίας και των δημογραφικών εξελίξεων

Το υπόδειγμα μίας Εθνικής Στρατηγικής

- Η Φιλοσοφία**
- Οι θεμελιώδεις Αρχές**
- Οι Άξονες Δράσης**
- Το Οργανωτικό Πλαίσιο**
- Η τυποποίηση των δαπανών**
- Οι πηγές χρηματοδότησης**
- Οι τεχνικές αξιολόγησης**

Οι ομάδες στόχου της Στρατηγικής

1. Οι ηλικιωμένοι εργαζόμενοι (55 ετών και άνω)
2. Οι λήπτες τακτικών και εκτάκτων επιδομάτων ανεργίας του ΟΑΕΔ (55 ετών και άνω)
3. Οι συνταξιούχοι (65 ετών και άνω)
4. Οι συνταξιούχοι λήπτες του ΕΚΑΣ
5. Οι ηλικιωμένοι λήπτες προνοιακών επιδομάτων
6. Οι λήπτες του Κοινωνικού Επιδόματος Αλληλεγγύης Ανασφαλιστων Υπερηλίκων
7. Οι ηλικιωμένοι που διαβιούν σε μονάδες κλειστής φροντίδας (δημόσιες και ιδιωτικές)
8. Οι ηλικιωμένοι που υποστηρίζονται από οικογενειακούς φροντιστές (με αμοιβή ή δωρεάν)
9. Οι ηλικιωμένοι λήπτες του Κοινωνικού Επιδόματος Αλληλεγγύης
10. Οι φτωχοί ανασφάλιστοι ηλικιωμένοι χωρίς εισοδηματική κάλυψη από τους φορείς του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας
11. Οι άστεγοι ηλικιωμένοι

Κρίσιμα ζητήματα για την εφαρμογή της Στρατηγικής

- **Η κοινωνική / οικονομική ένταξη των ηλικιωμένων ως προτεραιότητα των πολιτικών ελίτ**
- **Η κατοχύρωση της θεσμικής και χρηματοδοτικής Βιωσιμότητας της Στρατηγικής**
- **Η ανάπτυξη διαδικασιών αποτελεσματικής διαχείρισης και παρακολούθησης της Στρατηγικής**
- **Η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων**
- **Η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών**
- **Η συμμετοχή της ακαδημαϊκής και ερευνητικής κοινότητας (η λειτουργία ενός Εθνικού Παρατηρητηρίου Ενεργού Γήρανσης)**
- **Η ενεργητική υποστήριξη / συμμετοχή των ηλικιωμένων (π.χ. οι Ομοσπονδίες Συνταξιούχων)**

Ευχαριστώ θερμά για την προσοχή σας!!

Δρ. Γαβριήλ Αμίτσης

Καθηγητής Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλειας
Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων Πανεπιστημίου
Δυτικής Αττικής

τηλ./ fax: 22990 25881 / κινητό: 6973 207806

email: amitsis@otenet.gr

profile: <https://gr.linkedin.com/in/gabriel-amitsis-49b2969>

website: www.teiath.gr/